
HOF VAN CASSATIE 24 MAART 2016

BANK EN KREDIETWEZEN**Bankverrichtingen – Overschrijvingen**

De overschrijving is een rechtsfiguur sui generis waarbij een financiële instelling de opdracht uitvoert gegeven door een rekeninghouder om diens rekening te debiteren tot beloop van een bepaald bedrag teneinde de rekening te crediteren van een aangewezen begunstigde.

Indien de opdrachtgever en de begunstigde hun rekening voeren bij een verschillende financiële instelling, dan geldt de financiële instelling van de begunstigde ter zake van de uitvoering van de overschrijvingsopdracht als een uitvoeringsagent van de financiële instelling van de opdrachtgever.

Banden Van Caeter BVBA / BNP Paribas Fortis NV

Zet.: E. Dirix (afdelingsvoorzitter, voorzitter), B. Deconinck (afdelingsvoorzitter), K. Mestdagh, G. Jocqué en K. Moens (raadsheren)

Pl.: Mrs. Br. Maes en J. Verbist

Zaak: C.14.0329.N

I. Rechtspleging voor het Hof

Het cassatieberoep is gericht tegen het arrest van het hof van beroep te Brussel van 4 februari 2014.

Advocaat-generaal André Van Ingelgem heeft op 13 november 2015 een schriftelijke conclusie neergelegd.

Raadsheren Koenraad Moens heeft verslag uitgebracht.

Advocaat-generaal André Van Ingelgem heeft geconcludeerd.

II. Cassatiemiddel

De eiseres voert in haar verzoekschrift dat aan dit arrest is gehecht, een middel aan.

III. Beslissing van het Hof**Beoordeling**

1. Een contractant kan door zijn medecontractant in de regel slechts buitencontractueel aansprakelijk gesteld worden indien de hem ten laste gelegde fout een tekortkoming uitmaakt niet alleen aan de contractuele verbintenis, maar ook aan de algemene zorgvuldigheidsnorm die op hem rust en indien deze fout andere dan aan de slechte uitvoering te wijten schade heeft veroorzaakt.

2. Een uitvoeringsagent is een natuurlijke persoon of een rechtspersoon die door de schuldenaar van een contractuele verbintenis belast wordt met de gehele of gedeeltelijke uitvoering van deze verbintenis, ongeacht of hij deze verbinte-

BANQUE ET CRÉDIT**Opérations bancaires – Virements**

Le virement est un acte juridique sui generis: l'institution financière exécute l'ordre qu'elle reçoit du titulaire du compte par le débit de ce compte pour le montant indiqué afin d'en créditer le compte du bénéficiaire.

Quand le donneur d'ordre et le bénéficiaire ont leur compte chez des institutions financières différentes, l'institution du bénéficiaire agit comme agent d'exécution de l'institution du donneur d'ordre.

nis uitvoert voor eigen rekening en in eigen naam, dan wel voor rekening en in naam van de schuldenaar.

Hij kan door de medecontractant van de schuldenaar van de contractuele verbintenis slechts buitencontractueel aansprakelijk worden gesteld indien het hem ten laste gelegde feit een tekortkoming uitmaakt niet alleen aan een contractuele verbintenis, maar ook aan de algemene zorgvuldigheidsnorm en indien deze fout andere dan aan de slechte uitvoering te wijten schade heeft veroorzaakt.

3. De overschrijving is een rechtsfiguur *sui generis* waarbij een financiële instelling de opdracht uitvoert gegeven door een rekeninghouder om diens rekening te debiteren tot beloop van een bepaald bedrag ten einde de rekening te crediteren van een aangewezen begunstigde.

Indien de opdrachtgever en de begunstigde rekeningen aanhouden bij onderscheiden financiële instellingen, dan geldt de financiële instelling van de begunstigde ter zake van de uitvoering van deze opdracht als een uitvoeringsagent van de financiële instelling van de opdrachtgever.

4. De appelrechters die de vordering van de eiseres tegen de bank van de begunstigde, de verweerster ongegrond verklaren omdat deze bank ter zake de overschrijvingen is opgetreden als een uitvoeringsagent en de eiseres enkel kan bogen op “contractuele schade” te weten “de niet-betaling van twee niet geprotesteerde facturen (...) waarvoor zij thans over een definitieve titel beschikt t.a.v. haar medecontractant, zijnde de [vennootschap D]”, verantwoord hun

beslissing naar recht, ongeacht de door hen gebruikte bewoordingen.

Het middel kan niet worden aangenomen.

Dictum

Het Hof,

Verwerpt het cassatieberoep.

Veroordeelt de eiseres tot de kosten.

Bepaalt de kosten voor de eiseres op 632,61 EUR.

(...)

Noot

De overschrijving is een figuur sui generis en de bank van de begunstigde is een uitvoeringsagent van de bank van de opdrachtgever

Reinhard Steennot¹

INLEIDING

1. De civielrechtelijke kwalificatie van de overschrijving vormt reeds meer dan 30 jaar zowel in de rechtspraak als in de rechtsleer het voorwerp van discussie. Verschillende kwalificaties werden naar voor geschoven, waaronder:

- 1° de figuur van het mandaat en het gesubstitueerd mandaat²;
- 2° de analyse van de overschrijving als een instelling (institution-chose) waartoe alle betrokken partijen door middel van een eenzijdige wilsverklaring toetreden³;
- 3° de *delegatio solvendi*⁴; en
- 4° de kwalificatie als een instructie van de opdrachtgever aan zijn bank om aan de begunstigde een vordering op diens bank te verstrekken (figuur *sui generis*) waarbij eventueel tussenkomende banken en de bank van de begunstigde handelen als een uitvoeringsagent van de bank van de opdrachtgever⁵.

In deze annotatie beperken wij ons tot een korte bespreking van de figuur van het mandaat en het gesubstitueerd mandaat – zijnde de meerderheidsopvatting in de (gepubliceerde)

Belgische rechtspraak (*infra*, randnr. 2) – en de kwalificatie van de overschrijving als een rechtsfiguur *sui generis*, i.e. de kwalificatie die in het geannoteerde arrest door het Hof van Cassatie wordt aanvaard.

De vaststelling dat de kwalificatie van de overschrijving in het verleden veel aandacht heeft genoten, mag niet verwonderen. Wilde men in de 20ste eeuw bepalen welke bank de rekeninghouder aansprakelijk kon stellen voor de incorrecte uitvoering van een overschrijving⁶, dan diende een beroep gedaan te worden op het gemeen recht (en de algemene bankvoorwaarden), hetgeen de civielrechtelijke kwalificatie van de overschrijving veronderstelde. De laatste jaren is het belang van de kwalificatie van de overschrijving evenwel sterk afgenomen, aangezien vandaag de aansprakelijkheid in geval van een foutieve uitvoering van een overschrijving veelal dient bepaald te worden op grond van de bijzondere regelen uit Boek VII WER (die grotendeels werden overgenomen uit de intussen opgeheven wet betalingsdiensten van 2009)⁷⁸.

¹. Hoofddocent UGent, Instituut Financieel Recht. Interuniversitair Centrum Consument & Recht (UGent – UA).

². Zie o.m.: A. BRUYNEEL, “Le virement” in *La banque dans la vie quotidienne*, Brussel, Editions du Jeune Barreau, 1984, 380-381; H. BRAECKMANS, “Bankrekeningen, betaal- en kredietverrichtingen” in *Handels- en Economisch Recht*, Antwerpen, Standaard, 1989, 560-562.

³. J. VAN RYN en J. HEENEN, *Principes de droit commercial*, T. IV, Brussel, Bruylant, 1988, 332-333.

⁴. M.E. STORME, “Het recht inzake meerpartijenverhoudingen in het ontwerp-GRK vergeleken met het Belgisch recht (vertegenwoordiging, derdenbeding, cessie, subrogatie, borgtocht, garantie, delegatie)”, *TPR* 2009, 1099-1101.

⁵. R. STEENNOT, *Elektronisch betalingsverkeer: een toepassing van de klassieke principes*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 119 *et seq.*

⁶. Indien de rekening van een rekeninghouder ten onrechte wordt gecrediteerd, dan kunnen de ten onrechte gecrediteerde bedragen teruggevorderd worden op grond van de theorie van de onverschuldigde betaling: art. 1235 BW; Brussel 25 november 2005, *TBH* 2007, 52, noot J.-P. BUYLE en M. DELIERNEUX; Antwerpen 19 maart 2002, *AJT* 2001-02, 1002, noot R. STEENNOT. De vraag naar de aansprakelijkheid van de bank stelt zich derhalve slechts in het geval waarin de gelden niet meer gerecupereerd kunnen worden van de ten onrechte gecrediteerde persoon, bv. omdat deze intussen insolvent is geworden.

⁷. Ook de intussen opgeheven wet van 17 juli 2002 betreffende transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen bevatte reeds een beknopte aansprakelijkheidsregeling die echter enkel toepassing vond bij de verkeerde uitvoering van *elektronisch geïnitialeerde* overschrijvingen. Ook voor grensoverschrijdende overschrijvingen binnen de EER die een bedrag van 50.000 EUR niet overschreden bestond een (intussen opgeheven) specifieke wet, met name de wet van 9 januari 2000 betreffende grensoverschrijdende geldoverschrijvingen.

⁸. R. STEENNOT, “Betalingsverkeer: het dalende belang van de kwalificatie van de betalingstransactie” in *Synthèses de droit bancaire et financier. Liber amicorum André Bruyneel*, Brussel, Bruylant, 2008, 281-305.